Balio Sruogos laiškas Juozapui Sruogai, 1934-08-14, iš Būgių – į Tilžę

Mielas Juozapai, / Labai liūdna, kad su tavo sveikata tokie blogi reikalai, o čia dar tokia nervinga būklė Tilžėj.

Mielas Juozapai,

Labai liūdna, kad su tavo [1] sveikata tokie blogi reikalai, o čia dar tokia nervinga būklė Tilžėj [2]. Žinoma, su tokia maža vairavimo praktika dar tau pavojinga važiuoti auto toliau Lietuvos keliais [3]. Bet kai įprasi automatiškai valdyti mašiną – tai bus geriausias nervams poilsis.

Vis delsiau tau su laiško rašymu, – laukiau atsako iš Navako [4]. Klaipėdoje aš turiu jį būtinai pamatyti [5], – jis ir pats tuo reikalu labai suinteresuotas, bet iki šiol negavau dar iš jo atsakymo, – nežinojau, kada važiuosiu. Bet jis, matyti, laišką man parašyti nebeprisiruoš, tad su Vanda [6] noriu išvažiuoti į Klaipėdą rugp. 16 d., kad Klaipėdoj būčiau apie 3–4 val. p. piet. Jeigu kas nors neatsitiks netikėtas, tai 16 d. ir važiuosime. Klaipėdoje projektuojame pabūti kelias dienas, – [1r] // maždaug iki rugp. 20 ar 21 dienos. Vėl, neturiu dar supratimo, kaip susidės „programas“ Klaipėdoj. Vanda turi ilgiau su Navaku pakonferuot vadovėlio reikalu, turi tartis su Simaičiu [7], apžiūrėt Klaipėdos mokyklas, o aš turiu duoti mašiną kiek paremontuoti. Nežinau tat, ar pavyks man privažiuoti iki Pagėgių, – arčiau Tilžės. Dalykas yra tasai, kad aš iš Būgių į Kauną turiu išvažiuoti vėliausia rugp. 23 d., – greičiausia išvažiuosiu 22 d., – tat mano laikas Klaipėdoj bus labai aprėžtas. Ar Tau kartais nebus kokio reikalo rugp. 17–19 d. atvažiuoti į Klaipėdą?

Kur Klaipėdoj sustosiu – dar nežinau, – pas Navaką, Zubovą [8] ar, greičiausia, viešbuty kur. Apie mano sustojimą tikslių žinių bus „Lietuvos keleivio“ [9] redakcijoj – pas Pronskų [10] arba pas Andriušį [11]. Norėtųsi su Tavimi susitikti. Galimas daiktas, teks pavažiuoti [1v] // į Pagėgius pas p. Toną [12], bet, vėl, tai labai netikras dalykas.

Būtų gerai, kad Tu bent parašytum „L. keleivio“ adresu, ar galėsi Klaipėdą tomis dienomis pasiekti?

Būgiuose prasėdėjau visą vasarą niekur beveik neištrūkdamas. Iš Aniolo [13] ir Kazimiero [14] jokių žinių neturiu, – nežinau, kas su jais dedasi. Tavo laiškas buvo vienintelis, kurį aš iš viso gavau per vasarą.

Labų dienų nuo mūsų visų Tau ir p. Bronei [15].

Tavo Balys [16]

Būgiai

1934 rugpj. 14 d. [17] [2r] // [2v] //

KOMENTARAI

[1] Juozapas Sruoga (1886–1957) – diplomatas, vyriausias Balio Sruogos brolis.

[2] Adolfui Hitleriui, nacionalsocialistų lyderiui ir Vokietijos diktatoriui, atėjus į valdžią 1933 m., Tilžėje, svarbiame pasienio su Vokietija mieste, buvo juntama nacių įtaka, vykdoma antilietuviška veikla. 1934 m. Tilžė tapo centru, iš kurio organizuota nacių propaganda, diversijos prieš Lietuvą, ypač Klaipėdos kraštą. Tilžėje aktyviai veikė nacistinės organizacijos, siekusios prijungti Klaipėdos kraštą prie Trečiojo reicho. Sustiprėjus politinei įtampai, stebint padėtį, ypač svarbus buvo Lietuvos konsulatas Tilžėje. Todėl 1934 m. konsulu Tilžėje paskirtas patyręs diplomatas Juozapas Sruoga, kuris nuo 1925 m. dirbo Lietuvos pasiuntinybėje Berlyne.

[3] Juozapas Sruoga prieš keletą dienų rašė broliui, kaip sekėsi važinėti Lietuvos keliais:

„Mielas Boleslavai, 10/VIII buvau su auto Klaipėdoj, norėjau išmėginti, kaip aš pakeliu tolimesnę kelionę. 100 kl. nuvažiavau per 2 1/2 val., nors vietomis važiavau ligi 70 klm. greitumo ir nepavargau. Kai žadėjai būti Klaipėdoj, gal atvyktum 22/23 VIII į Palangą?; tuomet ir aš atvažiuočiau pasiimti savo žmonos. Žmona apsistojo „Jūratėj“. Jeigu tu neatvyksi – tai aš irgi nevažiuosiu. Tuomet gal susitiksime kur nors kitur. Ligi Viekšnių man truputį toloka, ypač kad turbūt blogas kelias privažiuoti. Žodžiu, parašyk, kada būsi šiame krašte.
Labų dienų tau ir p. Vandai, ir p. Da[lei].
Br. Juozapas“

(Juozapo Sruogos atvirlaiškis Baliui Sruogai, iš Tilžės – į Būgius, po 1934-08-10, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 854, l. 1v).

[4] Lietuva, reaguodama į nacių veiklą Tilžėje, 1933 m. pabaigoje paskyrė naują Klaipėdos krašto gubernatorių teisininką Joną Navaką (1896–1956), kuris 1934 m. sustiprino Klaipėdos krašto lietuvių švietimo ir kultūros įstaigų darbą, lietuviškų organizacijų veiklą.

[5] Jonas Navakas buvo Balio Sruogos klasės draugas Panevėžio realinėje gimnazijoje.

[6] Vanda Daugirdaitė-Sruogienė (1899–1997) – 1928–1939 m. Kauno III valstybinės gimnazijos istorijos mokytoja. Ji ruošėsi rengti Lietuvos istorijos vadovėlį mokykloms. 1933 m. Klaipėdos krašto gubernatorius Jonas Navakas pateikė Vandai Sruogienei „užsakymą“ – paprašė parašyti Lietuvos istorijos vadovėlį Klaipėdos krašto mokykloms.

[7] Eduardas Simaitis (1897–1942) – Klaipėdos krašto pedagogas. 1934–1935 m. Direktorijos mokyklų referentas ir Klaipėdos miesto mokyklų patarėjas.

[8] Vladimiras Zubovas (1909–2007) – architektas, architektūros istorikas. 1934 m. Berlyno aukštosios technikos mokyklos absolventas.

[9] Lietuvos keleivis – Mažosios Lietuvos visuomeninis politinis laikraštis, leistas 1924–1939 m.

[10] Juozas Pronskus (1893–1984) – žurnalistas. Nuo 1933 m. Klaipėdos dienraščio *Lietuvos keleivis* redaktorius.

[11] Pulgis Andriušis (1907–1970) – rašytojas, žurnalistas, 1934 m. Klaipėdos dienraščio *Lietuvos keleivis* bendradarbis.

[12] Liudvikas Tonas (1884–1969) – pedagogas. Nuo 1926 m. Kristijono Donelaičio gimnazijos Pagėgiuose direktorius.

[13] Aniolas Sruoga (1890–1936) – vyresnysis Balio Sruogos brolis. Ūkininkas Baibokuose, po tėvo mirties Baibokų ūkio paveldėtojas, tvarkytojas.

[14] Kazimieras Sruoga (1899–1974) – jauniausias Balio Sruogos brolis. Ekonomistas. 1929–1936 m. Finansų ministerijos paskolų ir ekonominių informacijų skyriaus vedėjas.

[15] Bronė Jazbutytė-Sruogienė (1896–1950) – Balio Sruogos vyriausiojo brolio Juozapo Sruogos žmona.

[16] Balys Sruoga (1896–1947) – Juozapo Sruogos brolis, Lietuvos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dėstytojas, Slavų literatūros ir kalbų katedros profesorius.

[17] Balys Sruoga atsakė į anksčiau jam adresuotą brolio Juozapo Sruogos laišką, kuris rašytas neseniai persikėlus iš Berlyno į Tilžę, ruošiantis pradėti eiti konsulo Tilžėje pareigas:

„Mielas Boleslavai,

Ačiū už laišką, kurį gavau pilnoj tvarkoj, nors mūsų laiškai tankiai sulaikomi ir kontroliuojami; atostogas aš jau turėjau birželio mėnesį; praleidau jas „Bad Kudowa“ [istorinis Lenkijos miesto Kudova Zdrujus (Kudova-Zdrój) pavadinimas; tai vienas seniausių ir garsiausių balneologinių (mineralinių vandenų) kurortų Europoje, – NM], kur trijų savaičių bėgyje padariau gana intensyvią kuraciją. Po tos kuracijos reikėjo dar mažiausia porą savaičių pailsėti, o aš vieton to turėjau labai didelį nuovargį – reikėjo kraustytis iš Berlyno; taigi ir gydymosi pasekmės labai nekokios. Atvykęs į Tilžę pasijutau visai nusilpnėjęs. Vienąkart važiavau į Kauną per Karaliaučių (norėjau pasimatyt su [Jonu] Budriu), tai iš Karaliaučiaus turėjau atgal grįžti; pasijutau, kad silpnai stoviu ant kojų; buvo momentų, kad bijojau skersai gatvę pereiti. Dabar šiek tiek atsipeikėjau, bet dar ne visai stiprus. Berlyne mane gydantis profesorius užgynė man net važinėti automobiliu; taigi toli važiuoti negaliu. –Pavažinėju tik keletą desėtkų kilometrų ir tiek. Automobilį manau perleisti Bronei, kuri turi norą išmokti važinėti. Važiuoti toliau (pas tave arba į Baibokus) prie dabartinio mano sveikatos stovio – bijau rizikuoti. – Pirkau auto su tikslu apvažinėti Rytų Prūsiją ir, žinoma, Lietuvą, bet tuo tarpu to padaryti negaliu. – Užvakar buvome su auto Pagėgiuose pas mokytoją [Liudviką] Toną, o paskui su [Martynu] Jankum nuvažiavome į Bitėnus, aplankėme mokytojų stovyklą ant Rambyno. Pirmą kartą mėginau važiuoti savo automobiliu blogais keliais, ypač per smėlį; mat aš dar visai neprityręs, pravažiavau vos 742 klm. Čia bendrai ir keliai prastesni, ir su auto valymu labai bloga; garažą turiu irgi prastą. Darbas Tilžėje nepavydėtinas. Ypač nemalonu, kad lietuvių tarpe didelė nesantaika. Sunku priprasti prie vietos nepatogumų. Tiesa, butą turime neblogą: iš 5 kambarių. Ligi šiol vargome be tarnaitės; ryt tikimės sulaukti tarnaitę iš Kauno. Vaikui turime auklę iš Karaliaučiaus. – Būtų roda susitikti, pasimatyti ir pasikalbėti, ypač kad jūs rengiatės atvykti į Klaipėdą. Būtų labai malonu jus pamatyti Tilžėje, bet tai prie dabartinių aplinkybių vargiai galės be užs. pasų įvykti. Išimčių iš vokiečių prašyti negalima, nes jie panorės tiek ir tiek kompensacijų. Einant bendromis taisyklėmis gauti sienos kortelę jūs neturite teisės. Net ir gubernatūra nieko negali padėti. Ligi šiol aš egzekvatūros dar nesu gavęs ir vokiečių įstaigoms kaipo konsulas dar nesu žinomas. – Turime rūpesnio del savo dukters apkrikštijimo: mat krikštatėviai negali atvykti be užsienių pasų; gal reikės dukterį vežti į Kauną, o gal į Klaipėdą arba į Pagėgius. Dar nesame nutarę, ką darysime. – Parašyk, kada būsite Klaipėdoje, gal ten, o gal kur kitur – Šilutėj, Tauragėj – susitiksime. Priguli nuo to, kaip aš būsiu stiprus ir koks bus oras.

Bronė ir aš siunčiame poniai Vandai, tau ir p. Daugirdui mūsų geriausius linkėjimus.

Brolis Juozapas“

(Juozapo Sruogos laiškas Baliui Sruogai, iš Tilžės – į Kauną, iki 1934-08-14, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 857, l. 1r–v).